DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-670-9-49

ЩОДО ЕВОЛЮЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРИНЦИПУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТУРИ

Полюшко Андрій Михайлович
кандидат юридичних наук, член-кореспондент
Академії адміністративно-правових наук, адвокат
м. Луцьк, Україна

Еволюція правового статусу української адвокатури дає підстави умовно виокремити три основні етапи її інституційного становлення.

Перший охоплює радянський період, для якого була характерна фактична підконтрольність адвокатури державі.

Другий пов'язаний із дією Закону України «Про адвокатуру» 1992 року, який усунув пряме організаційне підпорядкування адвокатури Міністерству юстиції, однак зберіг окремі елементи державного впливу, зокрема через систему кваліфікаційно-дисциплінарних комісій, наділених делегованими державою публічними повноваженнями.

Третій, сучасний, етап розпочався з ухваленням Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI, яким було закріплено модель адвокатури як недержавного самоврядного інституту та усунуто попередню конструкцію делегування державних повноважень її органам [2].

Логічним завершенням цієї еволюції стало конституційне закріплення незалежності адвокатури. Законом України від 2 червня 2016 року № 1401-VIII Конституцію України доповнено статтею 131-2, відповідно до якої для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура, незалежність якої гарантується, а засади її організації та діяльності визначаються законом [3]. Принципове значення має й системне розташування цієї норми у розділі VIII «Правосуддя» поряд із положеннями, що визначають засади функціонування судової влади та прокуратури. Така конституційна архітектура відображає особливе місце адвокатури у механізмі правосуддя: залишаючись організаційно відокремленою від державної влади, вона водночас виконує функцію, без якої належна реалізація права на судовий захист і справедливий суд була б істотно ускладнена.

На законодавчому рівні конституційний принцип незалежності конкретизовано, передусім, у статті 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», відповідно до якої адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, а держава створює належні умови для її

діяльності та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності [1]. Цю нормативну конструкцію доповнюють положення статей 7, 22, 23 та 43–58 Закону, які визначають організаційні форми здійснення адвокатської діяльності, професійні права адвоката, гарантії адвокатської діяльності та засади функціонування системи адвокатського самоврядування [1; 4, с. 71]. У своїй сукупності ці приписи формують нормативну основу як індивідуальної професійної незалежності адвоката, так і інституційної автономії адвокатури.

Література:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282. Електронний ресурс: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17 (дата звернення 28.08.2026).

2. Ставнійчук М. Адвокатура України: європейське майбутнє чи знову у радянщину?! NV. 2024. 4 квітня. Електронний ресурс: URL: https://nv.ua/ukr/ukraine/events/zakon-pro-advokaturu-yuristka-pro-perevagi-sistemi-advokaturi-i-zagrozi-u-razi-zmin-jiji-roboti-50406641.html. (дата звернення 28.08.2026).

3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Електронний ресурс: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр. (дата звернення 28.08.2026).

4. Вільчик Т. Б. Реалізація принципу незалежності професійної діяльності адвокатів у взаєминах з державною владою. Вісник Академії адвокатури України. 2014. Т. 11. № 2(30). С. 63–73. Електронний ресурс: URL: https://dspace.nlu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/81a587c0-44a5-4548-a1ec-dc765ce63f72/content. (дата звернення 28.08.2026).